

Ympäristöministeriö

Lausunto jätetty lausuntopalvelussa (lausuntopalvelu.fi)

Viite: Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi ulkoilulain päivittämiseksi

Diaarinumero: VN/25795/2023

Suomen Latu ry:n lausunto luonnoksesta hallituksen esitykseksi ulkoilulain päivittämiseksi

Suomen Latu kiittää mahdollisuudesta lausua luonnoksesta hallituksen esitykseksi ulkoilulain päivittämiseksi. Suomen Latu on Suomen suurin ulkoilujärjestö, jossa on 173 jäsenyhdistystä ja lähes 90 000 jäsentä. Strategiamme visiona on, että kaikki löytävät mielekkään tavan ulkoilla ja nauttia luonnosta.

Suomalaiset ulkoilevat ja nauttivat luonnosta erittäin suurin joukoin: Luonnonvarakeskuksen (Luke) vuonna 2022 julkaistun tutkimuksen (LVVI3) mukaan suomalaisesta aikuisväestöstä (15–80-vuotiaista) 96 prosenttia ulkoilee. Luken tutkimustulosten perusteella voi todeta, että kaikkiaan suomalaiset ulkoilevat jopa miljardi kertaa vuosittain. Ulkoilulle kysyntää riittää, mihin tulee vastata laadukkailla ja saavutettavilla ulkoilualueilla, joilla on monipuolisen ulkoilun on mahdollistavia olosuhteita. Myös ulkoilulain tulee vastata ulkoilun suureen kysyntään ja luoda puitteet ulkoilun edistämiseksi Suomessa.

Luonnos hallituksen esitykseksi pitää sisällään kannatettavia muutoksia voimassa olevaan ulkoilulakiin, kuten ulkoilureittitoimituksessa vahvistettavien ulkoilureittien perustamisen edellytyksiin lisäys huomioida luonto ja muu ympäristö. Kannatettava lisäys on myös se, että valtion retkeilyalueella harjoitettavan metsienkäsittelyn tavoitteena tulee olla luonnon virkistyskäytön ja luontomatkailun edellytysten sekä maisemien ja luonnon monimuotoisuuden ylläpitäminen ja parantaminen. **Ulkoilulakiin esitetyt lisäykset tukevat valtion retkeilyalueiden kehittämistä, mutta uudistuksessa tulee edetä pidemmälle ottaen ulkoilulain säännösten piiriin muidenkin tahojen kuin valtion maankäyttöä, kuten kuntien; esimerkiksi valtion ja kuntien yhteistyö valtion retkeilyalueiden perustamisessa. Näin ulkoilulaissa tunnistettaisiin kuntien maankäytön suuri merkitys ihmisten ulkoilulle.**

Voimassa olevan ulkoilulain merkitys ulkoilun kokonaisuudessa on suhteellisen pieni säädellen kolmesta toisiinsa liittymättömästä ulkoiluun osin löyhästi liittyvästä asiasta: ulkoilureittien perustaminen ulkoilureittitoimituksessa, sekä valtion retkeilyalueiden ja leirintäalueiden perustaminen. Nykyisenlaajuisena ulkoilulain nimi on harhaanjohtava, koska voimassa oleva ulkoilulaki ei tunnista ulkoilun ydintä, eikä kata kuin pienen osan Suomen väestön miljardista vuosittaisesta ulkoilukerrasta.

Todellisenä kansanliikkeenä ulkoilu ansaitsee ulkoilulain, joka määrittelee puitteet ulkoilun edistämiseksi ja hallinnolle. On oikeansuuntaista, että hallitukseen esitykseen on lisätty ulkoilulain tavoite uudeksi 2 §:ksi. Lain tavoitteena todetaan olevan muun muassa edistää kuntalaisten tasa-arvoisia mahdollisuuksia luonnon virkistyskäyttöön. Kysymys kuuluu miten esitetty ulkoilulaki niihin vastaa? Kyseiseen lain tavoitteeseen vastattaisiin sillä, että ulkoilulaissa säädettäisiin siitä, mikä kuntalaiselle on keskeistä luonnossa virkistytymiseksi ja liikkeen lisäämiseksi. Luken LVVI3:n mukaan suurin osa lähivirkistyskerroista (alle vuorokauden kestävä) suuntautuu lähiluontoon (30 %:a korkeintaan 300 metrin päähän kotoa) ja kuntien omistamille alueille (57 %:a). Lähiluontoa tulee turvata ja lisätä, missä työssä kuntien rooli on aivan keskeinen. **Ulkoilulakiin tulee lisätä uusi pykälä, missä määritellään kuntien ja valtion vastuut ulkoilun edistämiseksi ja hallinnoinnissa.** On hyvä, että hallituksen esityksen luonnoksessa on määritelty esimerkiksi kunnan tehtäviä. Kun tarve tehtävien määrittelyyn on havaittu, lisäys tulee tehdä lakiin. Tehtävien lisäys tuo selkeyttä ulkoilun ja luonnon virkistyskäytön hallintointiin.

Ulkoilulaissa tulee kuntien vastuuksi määritellä ihmisten jokapäiväisen arkiulkoilun mahdollisuuksien edistäminen ja ulkoilun edellytyksien luominen, kuten järjestämällä ulkoilun olosuhteita ja monipuolisen ulkoilun mahdollistamia ulkoilualueita; näin vastaamme lähiluonnon kysyntään. Vaikka kunnat käytännössä jo hoitavat tätä tehtävää, voitaisiin lisäyksellä ulkoilulakiin lisätä tehtävän hoitoon pitkäjänteisyyttä, tavoitteellisuutta ja varattujen ulkoilualueiden saattamista ulkoilukäyttöön. **Ulkoilulakiin tulee sisällyttää myös kunnille suositus määritellä ulkoilun olosuhteista vastaava taho,** mikä toisi selkeyttä nykyhetken erittäin hajanaisiin vastuisiin kuntien välillä ja sisällä.

Ulkoilulaissa tulee valtion vastuuksi määritellä ulkoilun edistäminen strategisesti, suunnitelmallisesti ja poikkihallinnollisesti, mistä esimerkkinä tulee hallituksen esityksessä mainita Kansallisen Luonnon virkistyskäytön strategian laatiminen ja sen toimenpiteiden edistäminen. **Kuntien ja valtion tehtävissä on tärkeää korostaa eri toimijoiden osallistamista ulkoilun edistämiseksi.** Ulkoilulakiin tulee kirjoittaa tämän hetkinen ulkoilun ja luonnon virkistyskäytön edistämistehtävät ja hallinnointi kuntien ja valtion osalta niin, ettei se lisää kuntien ja valtion tehtäviä ja rahoitusta.

Liikuntalaissa määritellään mitä liikuntalaissa tarkoitetaan liikunnalla, huippu-urheilulla, sekä terveyttä ja hyvinvointia edistävällä liikunnalla. Ulkoilu ja luonnon virkistyskäyttö ovat laaja-alaisempia kuin liikunta tai terveyttä ja hyvinvointia edistävä liikunta. Kuten myös esimerkiksi Suomen Partiolaiset hyvin perustellen toteavat lausunnossaan, **ulkoilulaissa tulee määritellä mitä tarkoitetaan ulkoilulla ja luonnon virkistyskäytöllä.** Näin saamme Suomeen yhden ja yhtäläisen määritelmän, mikä tuo selvyyttä nykytilaan. Nykylaajuisenakin ulkoilulaissa mainitaan useasti termit "ulkoilu" ja "luonnon virkistyskäyttö", siksi ilman lausunnossamme esittämäämme ulkoilulain laajennustakin termien määrittelylle on selkeä tarve. On hyvä, että hallituksen esityksessä 2 §:n säännöskohtaisissa perusteluissa on

määritelty luonnon virkistyskäyttö ja ulkoilu. Kun tarve näiden termien määrittelyyn on tunnistettu, tulee määrittelyt lisätä myös lakiin.

Yhdymme valtion liikuntaneuvoston lausunnossa esiin tuomaan asiaan siitä, että ulkoilulain uudistamisen yhteydessä olisi tarpeellista käydä myös laajemmin keskustelua ulkoilun ja luonnon virkistyskäytön suhteesta liikuntaan ja liikuntalakiin, sekä selvittää tarvetta avata myös muita lakeja. Tätä keskustelua on vieläkin mahdollista käydä ja käydä myös sidosryhmäkuuleminen liikuntapolitiikan yleisestä johdosta, yhteensovittamisesta ja kehittämisestä sekä liikunnan yleisten edellytysten luomisesta valtionhallinnossa vastaavan opetus- ja kulttuuriministeriön (OKM) kanssa.

Suomen ensimmäinen Kansallinen Luonnonvirkistyskäytön strategia julkaistiin vuonna 2022. **Suomen Latu on aiemminkin esittänyt ja esittää myös nyt, että hallitukseen esitykseen ulkoilulaista sisällytetään kunnille suositus laatia kuntakohtainen luonnonvirkistyskäytön strategia, joka olisi paikallinen jatkumo valtakunnalliseen strategiaan.** Ymmärrämme vaateen siitä, ettei maan hallitus halua lisätä kuntien tehtäviä tai lisätä julkisia menoja. Näin ollen esitämme nimenomaan suositusta ja lisäystä hallituksen esitykseen, eikä itse lakiin. Esittämässämmekin muodossa lainsäätäjät osoittaa kunnille paikallisen luonnonvirkistyskäytön strategian tärkeyden. Kuntakohtaisessa luonnon virkistyskäytön strategiassa voitaisiin tarkastella esimerkiksi miten kunnassa kokonaisuudessaan ulkoilua edistetään, mitä ulkoilun olosuhteita on ja miten niitä kehitetään, sekä mitä uusia ulkoilualueita voitaisiin ottaa toteutukseen. Kuntakohtaisilla luonnon virkistyskäytön strategioilla on tärkeä merkitys ulkoilun edistämiseksi ja liikkeen lisäämiselle, kun muistetaan lausunnomme alussa mainittu lähiluonnon ja kuntien tärkeys ihmisten ulkoilulle. Näin osaltaan todella vastattaisiin ulkoilulain esitettyyn uuteen 2 §:ssä määriteltyyn lain tavoitteeseen siitä, että ulkoilulain tavoitteena on edistää kuntalaisten tasa-arvoisia mahdollisuuksia luonnon virkistyskäyttöön.

Viime vaiheessa luonnokseen hallituksen esitykseksi tuli muutos 10 §:än, jossa säädetään ulkoilureitistä maksettavista korvauksista. Korvauksen määräämiseen ja suorittamiseen sovellettaisiin lunastuslakia. Tämä olisi muutos voimassa olevan lain 8 §:ssä säädettyyn, jonka mukaan korvauksen määräämiseen ja suorittamiseen sovelletaan, mitä yksityistielaisissa säädetään korvauksista. Lunastuslain korvaustasot ovat korkeammat kuin yksityistielain mukaiset korvaukset. Korvaustasojen nousu voi vähentää kuntien halukkuutta ryhtyä ulkoilulain mukaiseen ulkoilureittisuunnitelman ja -toimituksen toteuttamiseen. Toisaalta muutos voi lisätä maanomistajien yhteistyöhalukkuutta ulkoilureittisuunnitelman ja -toimituksen laadinnassa. **Suomen Latu korostaa, että lunastuslain mukainen korvaustaso ei saa muodostua ohjeelliseksi korvaustasoksi sovittaessa ulkoilureitistä reitinpitäjän ja maanomistajan välisillä määräaikaisilla tai toistaiseksi voimassa olevilla kirjallisilla sopimuksilla.** Sellaista tilannetta ei saa syntyä, että liiallinen korvaustasojen nousu on uhkana esimerkiksi yhdistysten ylläpitämille ulkoilureiteille. Maanomistajien on

tärkeää havaita ulkoilun erittäin suuri kysyntä, jonka ohjaamiseen laadukkaasti suunniteltu ja toteutettu ulkoilureitti on paras tapa.

Hallituksen esityksen luonnoksessa esitetään, että ulkoilureittisuunnitelmaa ei tarvitsisi enää kumottavassa laissa säädetyn tapaan vahvistaa Lupa- ja valvontavirastossa. Sen sijaan pykälän 3 momentin mukaan ulkoilureittisuunnitelman hyväksymisestä päättäisi kuntien ympäristönsuojelun hallinnosta annetussa laissa (64/86) tarkoitettu kunnan ympäristönsuojeluviranomainen. Tämä aiheuttaa kysymyksen siitä otetaanko ympäristöarvot tarpeeksi huomioon ulkoilulain mukaisissa ulkoilureittisuunnitelmassa ja ulkoilureittitoimituksessa. **Suomen Latu korostaa ympäristöarvojen olevan tärkeä osa ulkoilua ja ulkoilun hyväksyttävyyttä. Esitetty uusi ulkoilulaki sisältää kuitenkin useita ulkoilureittisuunnitelman laatimista sääteleviä kohtia, missä ympäristöarvot tulee ottaa huomioduksi.** Lisäksi luonnoksessa hallituksen esitykseksi todetaan, että esityksessä on pyritty huomioimaan kumottavaa ulkoilulakia paremmin perustuslain ympäristövastuusäännökseen kiinnittyvät ympäristönsuojelulliset näkökohdat niin, että ulkoilureittien perustamisen edellytyksiä koskevassa 3 §:ssä otettaisiin kumottavaa ulkoilulakia paremmin huomioon luonnolle ja muulle ympäristölle aiheutuva haitta.

Luonnoksessa hallituksen esitykseksi todetaan, että ulkoilulakiin esitettävät muutokset ovat pääasiassa teknisiä, ja niillä arvioidaan olevan korkeintaan vähäisiä käytännön vaikutuksia. **Suomen Latu kysyy miksi muuttaa lakia vain vähäisten käytännön vaikutusten vuoksi, kun laajemmilla muutoksilla voisimme edistää ulkoilua ja väestön liikettä.**

Hallitusohjelman kirjaukset ulkoilulain päivittämisestä ja uudistamisesta eivät rajoita ulkoilulain uudistamista luonnoksessa hallituksen esitykseksi esitettyyn hyvin suppeaan ja ulkoilun kokonaisuuden kannalta melko pieniin päivityksiin. Nyt on mahdollisuus uudistaa ulkoilulakia laajemmin, jolloin lailla on todellista merkitystä ulkoilun edistämiseksi, liikkeen lisäämiseksi ja fyysiselle toimintakyvylle. Näin ottaisimme tärkeitä askelia tiellä väestön fyysisen toimintakyvyn nostamiseen 15 %:lla vuoteen 2040 mennessä, mistä puolueet tammikuussa 2026 parlamentaarisesti sopivat.